

**«MACHT EN ONMACHT VAN DE ADVOCaat
IN HET GERECHTELIJK VOORONDERZOEK»**

Mter Guy MICHEL

Voor de heren magistraten, hetzij zij behoren tot de staande als de zittende magistratuur, vraag ik begrip voor een jong advocaat, die «het eens zeggen kan», ontdaan van het keurslijf van zijn toga, en van de diplomatieke strategie ten overstaan van de rechtbanken, onderzoeksrechters en het parket. Ik vraag hen van dit be-toog onder dit oogpunt te beschouwen en het als een verzachtende omstandigheid te aanzien, het feit dat wij niet alle dagen kunnen pleiten zonder dat de belangen en soms vitale belangen van een cliënt op het spel staan.

Het probleem van de voorlopige hechtenis, voor een advocaat, begint in de praktijk met een brief vanuit de gevangenis opgesteld door een beklaagde op een eigen onhandige manier of door een beroepsschrijver in de gevangenis. Bij een eerste bezoek blijkt dat de man beschuldigd wordt van zedenfeiten, of van diefstal, en dat hij al of niet bekend heeft. Is het waar of is het slechts de uiting van een schaamtegevoel, maar de man vertelt U dat hij een heleboel dingen ondertekend heeft omdat men hem gezegd heeft dat als hij zou tekenen «het allemaal gedaan» was. Alleszins geeft hij doorgaans een volledig vertekend beeld van zijn dossier.

De advocaat kondigt aan de procureur én aan de onderzoeks-rechter zijn tussenkomst voor de beklaagde aan, en komt misschien op tijd om zijn cliënt bij te staan voor de raadkamer, bij de bevestiging van het bevel tot aanhouding na 5 dagen. Daar hoort hij, zonder enig stuk van het dossier gezien te hebben, samen met zijn cliënt, een korte beschrijving van de aard van de zaak, gegeven door de onderzoeksrechter. Na dit «verslag» vraagt de procureur al dan niet de bevestiging. Daarna krijgt de advocaat met als enige

documentatie deze beschrijving door de onderzoeksrechter, de mogelijkheid het woord te voeren. Hij kan in zijn pleidooi niet reageren op een dossier dat hij niet kent. Hij kan meestal niet reageren op een motivering die bij de procureur des Konings achterwege blijft. Het enige wat hij kan doen is enkele algemeenheden vertellen over de afwezigheid van maatschappelijk gevaar, de onzekerheid van de hechtenis, de schande voor de familie, het feit dat de voorhechtenis geen enkel nut heeft voor het onderzoek. Soms ziet hij de voorzitter van de raadkamer zijn beschikking ondertekenen, terwijl hij nog pleit. Wanneer hij zijn «pleidooi» beëindigd heeft, spreekt de voorzitter zijn beschikking uit, die geldt voor een maand, indien het om een bevestiging gaat.

Dan gaat de advocaat buiten met het gevoel dat hij niet de kans heeft gehad iets te vertellen en met achter zich de raadkamer die schijnbaar denkt : «Hoe heb je nu willen pleiten zonder het dossier gezien te hebben?»

Wanneer het bevel tot aanhouding bevestigd wordt, begint er een maand te lopen. Tijdens deze maand wordt de advocaat aangespoord door zijn cliënt om toch maar iets te doen om «hem eruit te krijgen». Tot twee, drie keer per week komen er telefoons van de vrouw van de beklaagde, die bereid is te betalen «wat mijnheer wil» als hij toch maar iets kan doen voor haar Louis ...

En de advocaat kan bijna niets doen, een paar bezoeken aan de gevangenis om hoop te geven, gaan praten met de onderzoeksrechter. Deze zal hem al dan niet de informatie geven die de advocaat vraagt, en al of niet beloven de zaak zo spoedig mogelijk voor verzending over te maken aan de procureur. Om aan zijn cliënt te bewijzen dat hij niet werkloos blijft, zal de advocaat hem een afschrift sturen van een brief aan de procureur en de onderzoeksrechter, waarin hij hen verzoekt bij toepassing van art. 6 van de wet van 20 april 1874 zijn cliënt in vrijheid te stellen.

Nadat bijna een maand verlopen is, ontvangt de advocaat opgelucht bericht van de onderzoeksrechter dat de zaak voor handhaving terug voor de raadkamer komt. Eindelijk kan hij zijn cliënt «nieuws» geven en hij zal slechts moeilijk weerstaan aan de verleiding om zijn cliënt, soms ongegronde hoop te geven op een spoedige invrijheidsstelling.

Tot zover deze korte schets van het doorsneekontakt van de advocaat met de voorlopige hechtenis.

Hieruit moge al onmiddellijk onmacht blijken van de advocaat tegenover deze voorlopige hechtenis. En met de onmacht van de advocaat komt hieruit de onmacht naar voor van het individu dat getroffen wordt door de toepassing van de wet van 20 april 1874.

Een aantal elementen werken deze onmacht in de hand.

De onmogelijkheid voor de advocaat om zijn cliënt voor te lichten vóór hij ondervraagd is, de onmogelijkheid om kennis te nemen van de stand van het dossier bij de bevestiging van het bevel tot aanhouding, de meestal zeer bondige uiteenzetting van de onder-

zoeksrechter, de afwezigheid van motivering vanwege de procureur des Konings, het gebrek aan interesse vanwege de zittende magistratuur voor een instelling als de raadkamer, de vertraging van het onderzoek ingeval van beroep, tenslotte het lange wachten tussen twee verschijningen voor de raadkamer.

Dit alles maakt dat de advocaat zo vaak de indruk krijgt dat hij niet op zijn plaats is in de raadkamer, dat hij te maken heeft met een mechanisme dat buiten hem om, ongenadig en automatisch doordraait, zonder dat hem de kans wordt gegeven om in dit mechanisme het zandkorreltje binnen te smokkelen dat de machine zal doen stilvallen en de deur van de gevangenis zal openen.

De vraag die zich stelt is deze : 1) is de zwakheid van de verdediging in verband met de voorlopige hechtenis het gevolg van de wetgeving op de voorlopige hechtenis, de wet van 20 april 1874, en op het gerechtelijk onderzoek, vervat in het wetboek van strafrechtspleging, 2) of is zij het gevolg van de toepassing die de rechtspraak van de wetgeving maakt, m.a.w. biedt de wet ondanks haar kwaliteiten, de mogelijkheid aan de magistratuur om aan haar doelstellingen te ontsnappen.

Wat de wetgeving betreft, zal ik niet in detail treden ; anderen zullen U op een betere en technisch meer verantwoorde manier de implicaties van de wetgeving belichten en tenslotte zijn wij niet samengekomen om een cursus strafvordering te volgen.

De genesis van de wet van 20 april 1874 kan geplaatst worden binnen het kader van de liberale grondwet en het daaruit voortvloeiende strafwetboek van 8 juni 1867 en het wetboek van strafvordering van 1808.

Ik meen niet te overdrijven wanneer ik vooropstel dat de Belgische strafwetgeving voortgedreven wordt door een gezonde reactie tegen twee basisideeën die tot aan de Franse Revolutie aan de grondslag lagen van de strafwetgeving :

1. de Oud-Testamentische vergeldingswet : oog om oog, tand om tand.
2. de magische wet van de zondebok die moet geslachtofferd worden om het kwaad te bezweren.

In het Ancien Régime was de vergelding het eerste imperatief van de strafwetgeving. De overheid maakte van de toepassing van deze wet onmiddellijk gebruik om aan het volk te tonen hoe inbreuken tegen 's Konings wil gestraft werden. Door spektakulaire executies werd tevens voldaan aan een diep ingewortelde behoefte bij het volk om op het schavot het kwaad, en vooral de eigen schuld, te zien bezweren door de dood van de anderen.

Tegen deze barbaarse tendensen reageert op de eerste plaats de grondwet die de burger beschermt tegen de willekeur van de absolute macht.

De strafwet heeft officieel nog als doel :

1. Het voorkomen van misdrijven door het stellen van voorbeelden,

2. De bescherming van de maatschappij door de verwijdering van hen van wie men recidive verwacht,
3. De reclassering van de misdadigers.

Het is tussen deze twee polen : het doel van de strafwet en de bescherming van de individuele vrijheid, dat de wet van 20 april 1874 werd opgebouwd. Het leidt inderdaad geen twijfel dat de wetgever heeft getracht, binnen de perken van de «noodwendigheden van het onderzoek» en de bescherming van de maatschappij, een maximale waarborg te bieden ter bescherming van het individu. Dat dit minstens de bedoeling was blijkt uit de geest van de wet en uit de parlementaire debatten die aan de stemming van de wet voorafgingen (1), als uit het verslag van M. NIJPELS (2) en de openingsrede van Procureur-Generaal DE LA COURT (3). Uit de standpunten die toen werden ingenomen blijkt duidelijk dat het in de bedoeling van de wetgever lag het individu te beschermen tegen arbitraire maatregelen van de overheid.

Voortdurend werd erop gedrukt dat de aanhouding en de voorlopige hechtenis een uitzonderingstoestand is ingeval van wanbedrijven en slechts de regel is ingeval van misdaden. De Minister spreekt in dit verband over de voorlopige hechtenis als «L'injustice nécessaire», het verslag NIJPELS drukt zich uit als volgt : «La détention préventive est une fatale nécessité. C'est la nécessité qui l'a établie. C'est aussi son seul titre de légitimité».

Deze tendens van de initiatiefnemers van de wet van 20 april 1874 vindt men onbetwistbaar terug in de wet zelf. In welke mate zullen wij onderzoeken bij de analyse van de toepassing van de wet.

Waarin schiet de wet zelf tekort ?

1. De wet ontzegt aan de beklagde de tussenkomst van zijn raadsman, voor de bevestiging van het bevel tot aanhouding. Daardoor wordt aan de onderzoekers, hetzij de gerechtelijke politie, hetzij de onderzoeksrechters, de mogelijkheid geboden op de onvoorbereide verdachte alle klassieke truuks toe te passen die in de traditie van het politieonderzoek zijn ingeburgerd. Ook deze van twijfelachtig allooi. Het lijdt geen twijfel dat hierdoor het onderzoek in normale omstandigheden bevorderd wordt : de onderzoeksrechter zal erin slagen een ondervragingsstrategie toe te passen zonder dat deze vooraf ontmaskerd wordt door de advocaat die aan de beklagde «advocatentruuks» zou kunnen meedelen.

- (1) *Annales Parlementaires*, Ch. des Repr., Séance 11 mars 1874, p. 698. Pasin. 1874, pp. 130, 131.
- (2) M. NIJPELS, *Rapport de la commission de révision du Code d'instruction criminelle ; De la détention préventive*, in B.J., 1874, nr. 35, col. 798.
- (3) DE LA COURT, *De la détention préventive - Loi du 20 avril 1874*, in B.J., 1874, kol. 1441.

In sommige gevallen, en zij zijn misschien minder talrijk dan sommige contestatoren van ons rechtssysteem beweren, maar zij bestaan, zoals elke advocaat weet, kan de strategie van de onderzagers het onderzoek forceren en kan men tot bekentenissen komen die, wel een succes betekenen voor de ondervrager, maar die de waarheid geweld aandoen (4).

2. De wet ontzegt aan de raadsman van de beklaagde het recht inzage te hebben van het dossier voor de bevestiging van het bevel tot aanhouding. Volgens de logika van de strafrechtspleging staan twee partijen tegenover elkaar, de procureur des Konings die de belangen van de gemeenschap behartigt, de beklaagde en zijn raadsman die een individueel belang dienen. Van deze twee partijen krijgt alleen de procureur inzage van het onvolledige dossier dat al dan niet de aanleiding zal zijn van de bevestiging van het bevel tot aanhouding.

3. De anomalie die hierdoor ontstaat wordt nog versterkt door het feit dat de onderzoeksrechter onder voortdurende controle staat en in opdracht werkt van de heer procureur des Konings.

Hierdoor wordt zijn objectiviteit in het gedrang gebracht, zodat ook zijn verslag onmogelijk het vertrouwen van de advocaat kan wegdragen. Het is dan ook een onbegonnen taak voor de advocaat op de minuut een degelijke verdediging op te bouwen, op basis van een verslag dat meestal onvolledig en vaak partijdig is.

De wetgever heeft ongetwijfeld uit het oog verloren welke de gevolgen zijn van een bevestiging van een bevel tot aanhouding : de onzekerheid gedurende één maand, doorgebracht in de gevangenis, terwijl in de familiekring naar buiten doorsijpelt wat men gedurende vijf dagen heeft kunnen verzwijgen. Een maand voorhechtenis is lang. Om daartoe te besluiten heeft de raadkamer noodzakelijkerwijze behoefte aan een tegensprekelijk debat, dat van beide zijden degelijk dient gedocumenteerd voor alle elementen van de zaak. Dit debat wordt onmogelijk gemaakt door het verbod tot inzage van het dossier en door de afhankelijkheid van de onderzoeksrechter van de procureur des Konings.

4. De duur van de bevestiging van het bevel tot aanhouding is één maand. In de huidige opvatting van het gerechtelijk onderzoek kadert de termijn van bevestiging ongetwijfeld met de materiële mogelijkheden : de maandelijkse bevestiging voor de raadkamer houdt inderdaad in dat gedurende een week het dossier aan het onderzoek wordt onttrokken voor mededeling aan de procureur des Konings,

(4) Cfr. burgerlijke vordering in Antwerpen waarbij beklaagde wordt afgewezen van eis tot schadevergoeding wegens onverantwoorde opsluiting omdat hij aanvankelijk een misdrijf bekende dat hij onmogelijk kon gepleegd hebben.

en tevens voor mededeling aan de raadsman van de partijen. Indien men de termijn van bevestiging zou verkorten zou dit betekenen dat het onderzoek behoorlijk zou vertraagd worden en zelfs bijna onmogelijk zou worden.

Voor de man die echter in onzekerheid afwacht in zijn cel betekent één maand voorhechtenis enorm veel. In vele gevallen maakt hij voor de eerste maal kennis met de gevangenis. Daar geniet hij niet van faciliteiten die de veroordeelden hebben. Gedurende een maand voorhechtenis, ongeacht de feiten waarvoor hij gedetineerd werd, daalt zijn sociaal prestige, kan zijn familieleven definitief ontwricht worden.

Het argument dat de snelheid van het onderzoek geen kortere termijn voor de bevestiging toelaat, weegt dan ook niet op tegen de menselijke ellende die veroorzaakt wordt door een maand voorhechtenis.

Indien men de controle van de procureur des Konings op de onderzoeksrechter zou verminderen, en indien men de mogelijkheid voor de raadsman om het dossier in te zien zou beperken mits hem de zekerheid te geven dat hij gedurende een kort tijdsbestek werkelijk over het dossier zou kunnen beschikken, zou veel opgelost kunnen worden en zou de mogelijkheid kunnen geboden worden om de twee weken over de bevestiging te praten.

5. De voorhechtenis is thans mogelijk mits de verdenking van een wanbedrijf dat kan gestraft worden met drie maanden gevangenisstraf. In de praktijk betekent dit praktisch alle wanbedrijven aangezien er zeer weinige wanbedrijven zijn waarvan de maximumgevangenisstraf lager ligt dan drie maanden.

De straf van drie maanden was trouwens niet voorzien in het oorspronkelijk wetsontwerp : dit voorzag de facultatieve toepassing van de voorhechtenis mits een strafbaar feit waarop een gevangenisstraf van zes maanden kon toegepast worden. Onder druk van de sociale onlusten op het ogenblik van de parlementaire debatten, heeft men echter vanuit de rechterzijde in het parlement - de linkerzijde was trouwens nog onbestaande - de voorlopige hechtenis mogelijk gemaakt voor feiten die een straf van drie maanden konden meebrengen (5). Daarmee werd de mogelijkheid geschapen om de wet op de voorhechtenis toe te passen bij inbreuken op de toenmalige wet op de vrijheid op arbeid en de wetten op de arbeidsverstoring. Het is dus onder invloed van wat wij thans als een ultra-konservatief beleid beschouwen, beleid dat dateert van de 19e eeuw, dat thans de voorhechtenis ruimer kan toegepast worden dan oorspronkelijk was voorzien.

Een discussie rond het probleem of het al dan niet wenselijk is naar de oorspronkelijke bedoelingen van de wetgever terug te gaan,

(5) *Pasin.* 1874, p. 137.

zou waarschijnlijk bemoeilijkt worden door de aanvoer van tal van concrete gevallen waarin de strafbare feiten die minder dan zes maanden gevangenisstraf tot gevolg zouden hebben, niet zouden vallen onder de toepassing van de wet op de voorlopige hechtenis.

Tot zover de wet.

Het mij toegelaten tijdsbestek laat mij niet toe verder op de analyse van het positieve recht in te gaan. Men heeft mij inderdaad gevraagd vooral aandacht te besteden aan de concrete toepassing van de wet in de dagelijkse rechtspraktijk.

Wat deze toepassing in de dagelijkse praktijk betreft, meen ik meteen te mogen vooropstellen dat de geest van de wet niet altijd wordt geëerbiedigd door de staande en de zittende magistratuur. Deze affirmatie is uiteraard een onrechtvaardige veralgemening, waarvan ik mij terdege bewust ben. Zij is echter geen loutere oprisping van een jong advocaat die zomaar meent dat alles dient te veranderen. In mijn bewering wordt ik inderdaad gesteund, zowel door de opeenvolgende ministers van Justitie als door andere onverdachte persoonlijkheden. Het is niet toevallig dat de opeenvolgende ministers van Justitie in hun omzendbrieven aan de parketten herhaaldelijk de nadruk hebben gelegd op het uitzonderlijk karakter van de voorlopige hechtenis en zich hebben verplicht gevoeld de nodige bescheidenheid aan de dag te leggen bij de toepassing van de wet van 20 april 1874.

Dit is het geval in omzendbrieven van 24/11/1892, 28/12/1907, 29/4/1919, 10/11/1925, 8/2/1928, 24/3/1931, 11/7/1933, 21/6/1947, 9/3/1955, 19/9/1957, 16/9/1968.

Eenzelfde houding wordt aangenomen door de Koninklijke Commissaris, de Heer BEKAERT, die vaststelt dat de voorlopige hechtenis meer en meer wordt toegepast als repressief middel, zodat de geest van de wet niet meer wordt gerespecteerd (6).

Het koor van de critici op de huidige toepassing van de wet op de voorlopige hechtenis stelt vrij unaniem een dubbele afwijking vast :

1. een nonchalance waarmee sommige magistraten het probleem van de gedetineerde beschouwen ;
 2. de aanwending van de voorlopige hechtenis als een repressief middel, een straf.
1. Zowel de onderzoeksrechter als de magistraten die zetelen in de raadkamer hebben inderdaad de neiging om vrij oppervlakkig de voorlopige hechtenis te benaderen. Het lijdt geen twijfel dat de uitoefening van de macht gedurende een zekere tijd, de routine en de sleur van het ambt hiertoe bijdragen.

Wat de onderzoeksrechter betreft speelt bovendien ongetwijfeld mee dat het onderzoek in een zaak waarin de verdachte aangehouden is, gemakkelijker kan afgehandeld worden dan een onderzoek

(6) J.T., 1964, p. 141.

waarin de verdachte in vrijheid is ; de verdachte is voortdurend beschikbaar, is in sommige gevallen gemakkelijker geneigd tot bekentenissen. Dit met de hoop dat een vlugge bekentenis zijn invrijheidsstelling zal bevorderen. In deze faciliteiten voor de onderzoeksrechter ligt meteen een gevaar voor de rechten van de verdediging : onbewust gebruikt de onderzoeksrechter -en dit is nog veel meer waar voor de andere agenten van de gerechtelijke politie - de voorhechtenis als een geestelijk foltertuig om de verdachte tot bekentenissen te dwingen. Elke advocaat heeft cliënten die hem in de gevangenis vertellen dat hij meer bekend heeft dan de werkelijkheid is, omdat hem verzekerd werd dat hij dan vlugger zou vrijkomen. De klassieke truuk van de politie van «teken dit en alles is voorbij» doet het inderdaad nog steeds.

In het belang van de verdediging vereist artikel 2 van de wet dat op het bevel tot aanhouding de «uitzonderlijke en ernstige omstandigheden» dienen te worden vermeld en de redenen waarom de veiligheid van de maatschappij de aanhouding vereist. In de praktijk beperken de onderzoeksrechters er zich zeer vaak toe als samenvatting van de door de wet vereiste voorwaarden op te geven de vermelding : «aard der feiten». Waarmee meteen de deur wordt dichtgedaan voor elke discussie over de redenen tot aanhouding, en de advocaat slechts kan gissen welke de werkelijke redenen zijn.

Dezelfde oppervlakkige benadering van het probleem ontmoet men bij de behandeling van de voorlopige hechtenis voor de raadkamers : de raadkamer die zich uit te spreken heeft over de bevestiging of de handhaving van het bevel tot aanhouding is principiëel samengesteld uit drie rechters. Sedert de «voorlopige» wet van 25/10/1919, waarbij de behandeling door een alleenzetelend rechter mogelijk wordt gemaakt, is de regel dat in de raadkamer slechts één rechter zetelt. Deze rechter zetelt achter gesloten deuren. Meestal beschouwt hij zijn opdracht in de raadkamer als een bijkomende verantwoordelijkheid naast zijn taak in de rechtbank van eerste aanleg. Daar hij niet over de grond van de zaak hoeft te oordelen, voelt hij niet altijd de noodzaak aan het dossier te kennen. Ik durf er sommige voorzitters van de raadkamer er dan ook van verdenken zich te vergenoegen met het rapport van de onderzoeksrechter om hun beslissing te funderen. Dit blijkt trouwens uit het feit dat in de meeste gevallen de voorgedrukte beschikkingen slechts aangevuld worden met dezelfde laconische formules die we terugvinden op de bevelen tot aanhouding.

Dezelfde houding kan men trouwens terug vinden bij de procureur des Konings : de taakverdeling over de verschillende substituten-procureurs brengt inderdaad met zich dat niet altijd, zelfs zelden de substituut-procureur die de onderzoeksrechter gevorderd heeft, vordert op de zitting in de raadkamer. De dienstdoende substituut-procureur kent dan ook meestal niet het geval van dichtbij en had geen contact met de verdachte. Een duidelijke motivering voor zijn vordering kan de procureur dan ook zelden geven. Ook zal hij zich

doorgaans laten leiden door het verslag van de onderzoeksrechter, waarvan wij de objectiviteit reeds vroeger in twijfel meenden te moeten trekken.

De houding van de procureur en van de voorzitter van de raadkamer biedt de advocaat dan ook niet de mogelijkheid een verantwoorde verdediging op te bouwen : de advocaat weet immers niet waarom zijn cliënt aangehouden blijft en kan bijgevolg niet reageren op de aangevoerde motieven. Deze houding van de voorzitter van de raadkamer en van de procureur des Konings vloeit mijns inziens voort uit het feit dat zij de opdracht van de raadkamer gedeeltelijk onderschatten : de raadkamer kan inderdaad gezien worden als een loutere procedure-schakel tussen het gerechtelijk onderzoek en het vonnisgerecht. Deze schakel wordt toegepast achter gesloten deuren, zodat het tegensprekelijk karakter van de behandeling, dat een controle van de maatschappij impliceert, psychologisch gedeeltelijk wordt uitgeschakeld.

Deze opvatting over de raadkamer wordt trouwens gedeeltelijk overgenomen door de advocaat. Deze heeft sedert lang verleerd nog conclusies neer te leggen die de invrijheidstelling van zijn cliënt zouden kunnen verdedigen. De raadkamer aanvaardt dan ook slechts schoorvoetend dat een advocaat zijn conclusies neerlegt, en beschouwt een dergelijke tussenkomst klaarblijkelijk als een verstoring van een jarenlange traditie.

Nochtans, welk een belang kan een maand voorlopige hechtenis niet hebben in een mensenleven : het prestige van een man gaat er gewoon aan verloren, het greintje zelfvertrouwen dat iemand nog bezat verdwijnt definitief. Iemand die «in de bak» gezeten heeft, wordt automatisch gedeclasseerd in zijn milieu en kan in vele gevallen slechts heil vinden in het «milieu» : hij vindt geen werkgelegenheid meer en wanneer hij er vindt, wordt hij «in het oog gehouden» en zal hij de eerste zijn die verdacht wordt indien er zich een incident voordoet.

En dit alles kan het gevolg zijn van een beslissing die genomen werd op basis van een onvolledige kennis van het dossier.

In hoeveel gevallen is immers de voorlopige hechtenis niet veel belangrijker dan de uiteindelijke uitspraak van het vonnis waarbij de definitieve veroordeling wordt uitgesproken. Een vonnis dat trouwens fataal beïnvloed wordt door de duur van de voorlopige hechtenis.

2. En zo belanden wij bij de tweede afwijking van de geest van de wet.

De wet zegt dat de enige voorwaarde voor de voorlopige hechtenis de strafbaarheid van het feit en het belang van de gemeenschap zijn, waarin begrepen is de noodwendigheden van het onderzoek. De verdachte mag slechts aangehouden worden en blijven indien de maatschappij er belang bij heeft.

De beoordeling van de ernst der feiten wordt inderdaad over-

gelaten aan het vonnisgerecht, dat met volledige kennis van zaken zal kunnen oordelen. De zeldzame rechtspraak die men terugvindt in publicaties toont aan dat de raadkamers en de onderzoeksrechters zich niet houden aan deze twee voorwaarden en er vaak een derde aan toevoegen. In een beschikking van de raadkamer van Dinant van 11 september 1961 (7) wordt deze derde voorwaarde expliciet vermeld: «Parmi les éléments que doivent considérer les juridictions d'instruction pour apprécier les exigences de l'intérêt public, figurent notamment les nécessités de l'instruction, l'intérêt de la sécurité publique et les exigences de la répression». Wat wil zeggen dat volgens de raadkamer van Dinant, de ernst van de feiten niet alleen in verband mag gebracht worden met het maatschappelijk gevaar, maar ook met de noodzakelijke repressie.

Het is duidelijk dat een dergelijke opvatting de raadkamer ertoe aanzet met de beperkte informatie waarover zij beschikt, de taak van het vonnisgerecht over te nemen. Reeds tijdens het onderzoek neemt de raadkamer dan ook het initiatief reeds een straf op te leggen. Zij, die juist de taak heeft nauwkeurig na te gaan of de voorwaarden gesteld voor de voorlopige hechtenis vervuld zijn, en in de mate van het mogelijke de opheffing van het bevel tot aanhouding te bevelen, zal in de ernst van de feiten een reden zien om de aanhouding te bevestigen.

Het lijkt geen twijfel dat de procureur des Konings ambtshalve geneigd is de raadkamer tot een dergelijke houding aan te zetten. Zoals de advocaat zijn beroepsvorming heeft die ertoe leidt de misdrijven van zijn cliënt te minimaliseren en de misdaad over het algemeen goed te praten, zo zal de procureur beroepshalve geneigd zijn repressiever op te treden. En misschien is het zo dat, onder invloed van de meer tolerante houding vanwege de vonnisgerechten ten overstaan van de beklagden en onder invloed van nieuwe opvattingen die voorhouden dat een gevangenisstraf tenslotte geen oplossing biedt, dat de parketten, uit een tegengestelde reflex, geneigd zijn zelf repressief op te treden. Meer en meer doet men inderdaad de ervaring op dat het vonnisgerecht vaak slechts een bevestiging hoeft te geven van wat reeds door de onderzoeksgerechten werd uitgevoerd. Voor sommige delicten is het zelfs zo dat de onderzoeksgerechten een vaste rechtspraak hebben gevestigd die uitsluitend gefundeerd is op de repressie van misdrijven, ongeacht het individueel karakter van het geval: dit geldt voor aanhoudingen in geval van dronkenschap aan het stuur, waar het de regel is de verdachte in voorhechtenis te houden tot aan de verzending. In dit specifieke geval zou het voor de raadkamer nochtans eenvoudig zijn elk maatschappelijk gevaar uit te schakelen: het zou volstaan het rijbewijs van de betrokkene af te nemen en in het uiterste geval beslag te laten leggen op zijn wagen. Door

(7) *Jur. Liège*, 1960-1961, p. 139.

dergelijke maatregelen zou inderdaad een hechtenis in het belang van de maatschappij overbodig worden en zou men het aan de appreciatie van de rechter ten gronde kunnen overlaten al dan niet een gevangenisstraf op te leggen. Thans is het echter zo, en dit gebeurt automatisch, dat de vonnisrechter een gevangenisstraf uitspreekt die effectief is voor wat in voorhechtenis werd gezeten en voorwaardelijk voor het overige.

Eenzelfde situatie treft men vandaag aan bij de inbreuken op de wetgeving op de verdovende middelen : de wet van 24 april 1921 voorziet inderdaad geen zware straffen voor dergelijke inbreuken. Om toch «voorbeelden» te stellen en een «les» te geven, worden eventuele overtreders onmiddellijk aangehouden, ongeacht het maatschappelijk gevaar dat hun aanwezigheid in de maatschappij impliceert.

Sommige auteurs verwijten mijns inziens terecht de parketten en de onderzoeksgerechten het element «sécurité sociale» met «sentiment social» te verwarren. Vaak laat de onderzoeksrechter zich inderdaad leiden door de opvattingen die een niet voorbereide publieke opinie heeft over bepaalde misdrijven en misdadigers om tot de aanhouding over te gaan. Er bestaat inderdaad een rechtsleer die van oordeel is dat het element «publiek belang» impliceert dat de onderzoeksrechter zich moet laten leiden door het effect dat een invrijheidsstelling zou hebben op de publieke opinie. Les Pandectes Belges drukken zich als volgt uit : «L'intérêt public se confond ici avec les exigences de l'administration de la justice et mille circonstances diverses bien plus de fait que de droit, qui sont de nature à influencer plus ou moins sur l'ordre et le sentiment public».

De heer Procureur-Generaal DE LA COURT drukt dezelfde idee uit, wanneer hij het belang benadrukt van «l'effet moral que produirait sa mise en liberté».

Nu is er niets gevaarlijker dan een losgeslagen publieke opinie die, zonder kennis van het dossier, de schuldige wil zien hangen in naam van het vergeldingsprincipe. Een toepassing van een dergelijk principe zou ons inderdaad leiden tot een toestand die overeenstemt met deze in westerns, waar men eerst hangt en daarna veroordeelt. In deze tijd, waarin de verwezenlijking van het doel van de strafwet, namelijk de voorkoming van de misdrijven en de reclassering van de delinkwent een vraagteken is, deze tijd waarin men de efficiëntie van de gevangenisstraf in twijfel trekt en de wetgeving reeds andere oplossingen zoals de opschorting voorziet, komt een repressieve houding tijdens het vooronderzoek dan ook als een anachronisme voor. Indien deze repressieve houding dan nog geïnspireerd wordt door een arbitraire publieke opinie, krijgt men werkelijk de indruk dat men een stap terugzet.

Hoe men tot een evenwichtige oplossing dient te komen, weet ik niet. Er bestaan geen vaste formules die meteen zowel het belang van het onderzoek en van de maatschappij als de eerbied voor de aangehoudene waarborgen. Misschien kunnen aan de wet correcties

worden aangebracht zoals ik vroeger reeds insinueerde. Misschien volstaat het dat vanwege de onderzoeksrechters en de onderzoeksgerechten een ernstige inspanning wordt gedaan om op te treden in het bewustzijn dat een voorlopige hechtenis voor een verdachte een meer dan ernstige zaak is. Misschien zou het zelfs volstaan dat de advocaten zelf met meer ijver de belangen van hun cliënten zouden verdedigen.

Want het lijdt geen twijfel dat ook de advocaat een zware verantwoordelijkheid treft in heel deze zaak : is het omdat een cliënt in de gevangenis toch maar een misdadiger is, is het omdat een gevangene zelden een vermogende is, is het omdat het gebrek aan belangstelling vanwege de raadkamer en de onderzoeksrechter voor zijn verzuchtingen hem ontmoedigd heeft, een advocaat heeft de neiging om tijdens het vooronderzoek zijn taak te beperken tot die van public-relations-man, die er alleen maar zorg voor draagt dat de cliënt hem niet ontsnapt.

Het komt mij voor dat elke wetswijziging slechts resultaten zal opleveren indien er iets verandert aan de houding van de maatschappij tegenover de bestraffing van asociale daden.

De strafrechtswetenschap, de penologie en de criminologie zijn al een heel eind gevorderd. Op dit ogenblik is echter de publieke opinie de vordering van de wetenschap hoegenaamd niet gevolgd. Typisch in dit verband is de reactie van het Nederlandse Parlement in de zaak van de drie van Breda : de motivering van Minister VAN-AGT, gesteund door Professor HULSMAN van de universiteit van Rotterdam, voor de vrijlating van oorlogsmisdadigers, en die erop neerkwam dat een verdere detinering geen enkel door de strafwet vooropgesteld doel kon verwezenlijken, werd door de volksvertegenwoordiging van het Nederlandse volk op gejoel onthaald. Wat bewijst dat de toverformule van de zondebok nog niet de wereld uit is.

De overtuiging dat de ene mens moet geofferd worden om de andere te dienen, het geloof dat de executie van de dader het kwaad zal bezweren, is diep vastgeankerd in de mens, in zoverre dat men zich afvraagt of het geen diepere behoefte is voor de mens de andere te zien sneuvelen om de eigen zonden uit te boeten.

Er zullen altijd mensen onnodig in de gevangenis blijven zitten, zolang wij, en dat zijn magistraten, politiemensen en advocaten, geloven dat het kwaad met het kwaad moet bestreden worden en de maatschappij zal tot rust komen als de rustverstoorder gekruisigd is.